

ปูนปั้นวรรณคดีไทย วัดมหาธาตุฯ เพชรบุรี ตัวไทย แจ่มจันทร์

เพชรบุรีเป็นเมืองเก่าแก่ที่มีความสำคัญมาแต่อดีต มีวัดวาอารามตลอดไปจนถึงพระราชวังที่มีศิลปกรรมชั้นดีให้ชมให้ศึกษากันอย่างมากมายหลายฝีมือช่าง ไม่ว่าจะเป็นศิลปกรรมด้านจิตรกรรม ประติมากรรม และโดยเฉพาะปูนปั้นหรือลวดลายปูนปั้น ซึ่งเป็นงานประติมากรรมที่มีความประณีตงดงาม แสดงถึงความสามารถ และฝีมือช่างของเมืองเพชรและของชาติอีกด้วย ช่างเมืองเพชรมีโอกาสศึกษาช่างแหล่งอื่นๆ ครบถ้วนมีรูปแบบปูนปั้นสมัยอยุธยาและปูนปั้นสมัยรัตนโกสินทร์คอนคั้น ให้ได้ดู ได้ศึกษาวิธีการปั้นปูนที่ต่อเนื่องกันมาโดยตลอด แหล่งสำคัญที่มีงานปูนปั้นอยู่มากมายหลายฝีมือก็คือ วัดมหาธาตุวรวิหาร

วัดมหาธาตุฯ ในอดีตและปัจจุบัน

วัดมหาธาตุฯ เป็นพระอารามหลวง ตั้งอยู่ในเขตเทศบาล ตำบลคลองกระแชง อำเภอเมืองเพชรบุรี มีถนนคำเนินเกษมเสียบผ่านด้านหน้า มีถนนวัดมหาธาตุ (เดิมเรียกถนนนอก) ตัดแบ่งวัดออกเป็นสองตอน เป็นเขตพุทธาวาสตอนหนึ่ง และเขตสังฆาวาสตอนหนึ่ง เป็นวัดเก่าที่มีมาแต่โบราณ จากหลักฐานที่ปรากฏได้แก่ใบเสมาหินทรายแดงที่มีลวดลายจำหลักแบบทวารวดี - ลพบุรีชุดหนึ่งแบบอุ้งหอง - อโยธยา ชุดหนึ่งศิลาแลงที่ฐานพระปรางค์ที่มีมาแต่ต้นสมัยลพบุรีคือเบื้องกับสุโขทัย และพระพุทธรูปอุ้งหอง อโยธยา

วัดมหาธาตุฯ ปัจจุบันเป็นวัดที่อยู่กลางเมืองมองเห็นได้ง่าย เพราะมีพระปรางค์สูงใหญ่ 5 ยอด ตั้งตระหง่าน ประดับตกแต่งด้วยประติมากรรมปูนปั้นอันประณีต บริเวณโดยรอบของพระปรางค์ปิดล้อมด้วยวิหารคด มีมุข มีซุ้มหัง 4 ด้าน แต่ละด้านมีภาพลายปูนปั้นที่งดงามภายในวิหารคดมีพระพุทธรูปปางรักปิดทองประดับ

เรียงต่อกัน 188 องค์ และที่ฐานพระพุทธรูปทรงเครื่อง 28 องค์ มีภาพลายปูนปั้น
ฝีมือนายพิณ ดินฟ้าแสง และฝีมือนายทองร่วง เอมโษษฐ์ ช่างปูนปั้นที่มีชื่อเสียง
ของเมืองเพชร

ปูนเพชรของเมืองเพชร

ปูนปั้นเป็นกรรมวิธีในการทำงานประติมากรรมอย่างหนึ่งของไทยที่มาแต่
โบราณ ซึ่งส่วนมากจะทำเป็นลวดลายประดับตกแต่งอาคารสถาปัตยกรรมที่มีตั้งที่
ประดับโบสถ์ วิหาร ศาลา สถูปเจดีย์ ตลอดไปจนถึงปราสาทราชวัง

กรรมวิธีในการทำปูนแต่โบราณนั้น อาจจะมีสูตรหรือวิธีการในการผสมปูน
หลายอย่างแล้วแต่ความนิยมของช่างแต่ละท้องถิ่น ปูนเพชรเป็นกรรมวิธีผสมปูน
สำหรับปั้นแบบเก่าแก่ของชาวเพชรบุรีที่มีมาแต่โบราณ จึงเรียกกันว่า ปูนเพชร

ส่วนผสมของปูนเพชร ปัจจุบันประกอบด้วย ปูนขาว ทรายละเอียด
กระดาษผง น้ำตาลโตนด (เคี้ยวแล้ว) และกาวหนึ่ง การผสมปูนตามส่วนผสมนี้
ต้องนำมาค้ำให้ เข้ากันจะได้ปูนที่เหนียวและแข็ง เมื่อแห้งมีความคงทนต่อสภาพ
ดินฟ้าอากาศได้ดี

การผสมปูนปั้นนั้นอาจจะมีส่วนประกอบอื่น ๆ อีก แล้วแต่ความนิยมและ
กรรมวิธีเฉพาะตัวของช่าง

ปูนปั้นชุดวรรณคดีไทย

ศิลปกรรมปูนปั้นที่วัดมหาธาตุฯ ที่ควรชมและมีชื่อเสียงโด่งดังมีหลายแห่งจะ
เห็นได้จากปูนปั้นหน้าบันพระอุโบสถ ปั้นเป็นภาพจับของตัวละครในเรื่องรามเกียรติ์
ประกอบด้วยลายปูนปั้นดอกไม้ และปูนปั้นที่ซุ้มหน้าต่าง ปั้นภาพชุดทศนุมาศ ปูนปั้น
หน้าบันพระวิหารหลวง ปั้นเป็นภาพพระนารายณ์ทรงครุฑเหยียบบ่าทศนุมาศอีกทอดหนึ่ง
ประกอบด้วยลายก้านขด มีมาแต่สมัยรัชกาลที่ 3 ปูนปั้นหน้าบันศาลาอุไร กังคารวิฆน์
ซึ่งอยู่ในแนวเดียวกับพระวิหารหลวง ปั้นเป็นภาพจับชุดรามเกียรติ์ ประกอบด้วย
ลายกนก ส่วนที่งามเด่นชัดทั้งพระอุโบสถ พระวิหารหลวง ศาลาอุไร กังคารวิฆน์

ขึ้นเป็นภาพเทพเทวา ภาพครุฑ ภาพยักษ์ หมมมือแทนข้อฟ้าทางหงส์ แต่ในที่ตั้ง
ของაკაკวางอยู่เพียงปูนปั้นวรรณคดีบนหน้าชั้นศาลาอัมพร บุญประคอง ซึ่งเป็นงาน
ประติมากรรมยุคใหม่ ร่วมสมัยที่มีการปรับปรุงรูปแบบ ลวดลาย เข้ามาประสาน
สัมพันธ์กันได้อย่างน่าชม

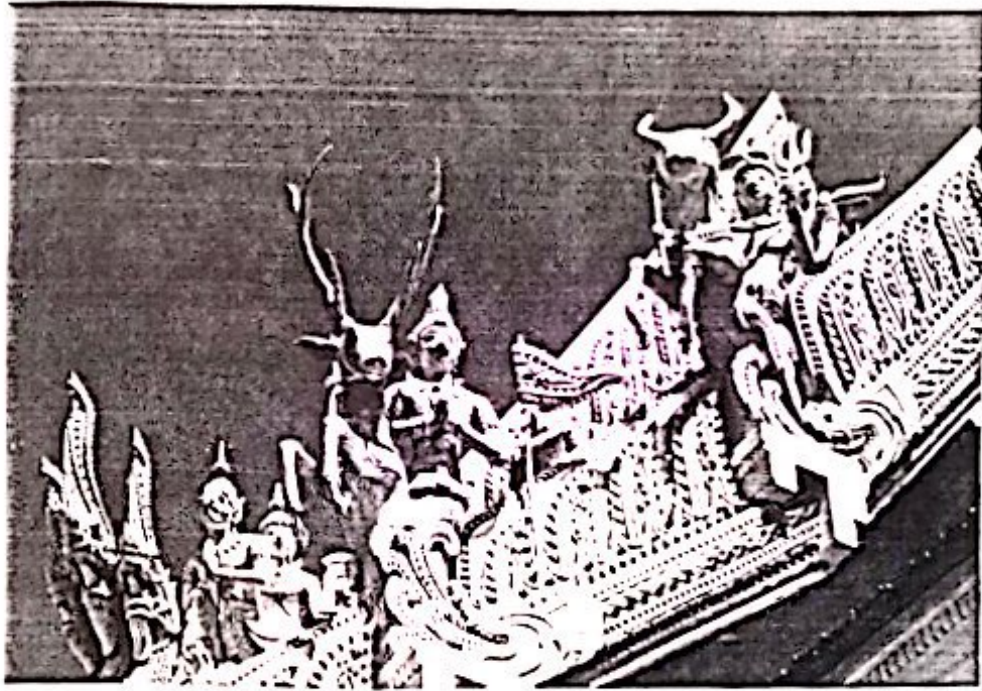
ปูนปั้นพระอภัยมณี

ศาลาอัมพร บุญประคอง เป็นอาคารสร้างใหม่ สองชั้นสามมุข และมีมุข
เสียบอีกสามมุข หลังคาทรงไทย หิศะวันออกและตะวันตกทำสามลดสามชั้น ด้าน
ทิศใต้ทำสองลดสองชั้นขนาดอาคาร 40 x 12 เมตร มีประตู 3 ช่อง หน้าต่าง
110 ช่อง พื้นทั้งสองชั้นปูด้วยหินอ่อนออกสีชมพู

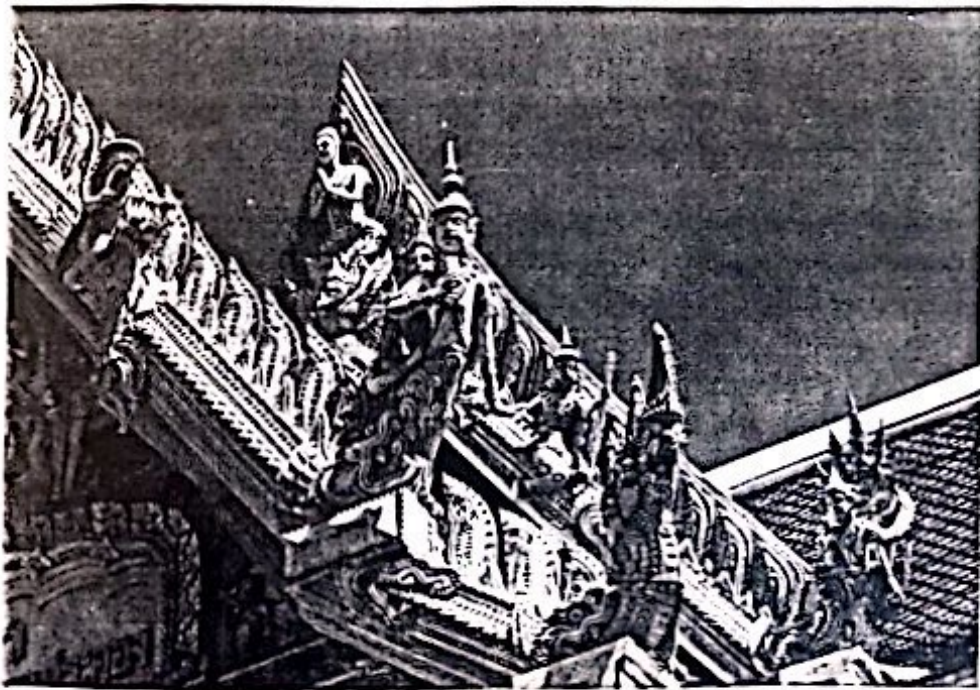
ปูนปั้นหน้าชั้นใหญ่ด้านทิศใต้ เป็นภาพปูนปั้นวรรณคดี ของค่างลอนชุด
พระอภัยมณีของกรวีเอกสุนทรภู่ หน้าชั้นปั้นลมปั้นภาพตัวละครตามเรื่องพระอภัยมณี
จับเป็นคอน ๆ แทนข้อฟ้าทางหงส์ ตัวเด่น ๆ เห็นได้ชัด คือท้าวสุทัศน์ ท้าวรมจักร
พระอภัยมณี มีเสื้อสมุทรสุดสาคร ซี่เปลือย (ซี่ม้านิลมังกร) โจรฝรั่ง และ
ตัวละครอื่น ๆ แต่ละตัวแสดงท่าทาง อากัปกิริยาซึ่งช่างปั้นแทรกอารมณ์ความรู้สึก
เป็นภาพล้ออุปมาอุปมัยไว้อย่างน่าคิด ประกอบตกแต่งด้วยลวดลายปูนปั้นที่นำเอา
รูปแบบของลายหลายยุคหลายสมัย เข้ามาปรุงแต่งเพิ่มรายละเอียดของตัวละครอย่าง
เพร็ดพริ้ว

ที่หน้าชั้นเดียวกันนี้ ยังได้ปั้นภาพประวัติสุนทรภู่ตอนเป็นกรวีหน้าพระที่นั่ง
และได้มาเที่ยวเมืองเพชร พบคนขึ้นศาล เทียวถ้าเขาหลวง ซึ่งเป็นภาพตามรอย
ปรีชาเมืองเพชร

นี่เท่ากับเป็นการบันทึกเหตุการณ์ช่วงหนึ่งแห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ใน 200 ปี
กรวีเอกของไทย และของโลกอีกด้วย

ซุกเขวกำเฒ่า

ซุกกระดกษัณเฑาะ

โดยเนื้อหา รูปแบบของวรรณคดี ห่อมมีอิทธิพลต่อมนุษย์ตั้งแต่แง่มุมเล็ก ๆ ไปจนถึงแง่มุมที่ใหญ่ เริ่มแต่อารมณ์ของแต่ละคน ความรู้สึกนึกคิด ความเชื่อ การประพฤติดิปฏิบัติไปจนถึงการเมืองการปกครอง แต่มิใช่โดยตัวของมันเองอย่างเดียว จะต้องอาศัยสิ่งแวดล้อมอื่นประกอบ อย่างปฐมนิพนธ์วรรณคดีชุดพระอภัยมณีนี้ ผู้ชม จะได้รับความเพลิดเพลินกับภาพที่ปรากฏ เช่น ภาพโยคีฤาษีหุงโคถ้อหัด รุ่งสละใบปลิวมาอุพระอภัยมณี กับนางเงือก หนีผีเสื้อสมุทรที่ชายหาด เป็นภาพล้อที่มีกองเชียร์ หวก 12 ภาษายกไม้ยกมือเชียร์กันตั้งสนั่นไปทั้งเกาะ ด้านนี้เป็นฝีมือของกลุ่มช่างเอนเออษฐ์

ปู้นรามเกียรติ์และเทวกำเนิด

ปู้นหน้าป็นด้านทิศตะวันออกเป็นภาพวรรณคดีชุดรามเกียรติ์ ภาพประธานบนหน้าป็นเป็นภาพคอนท้าวมาลีวราชว่าความ ประทับนั่งบนแท่น ประกอบด้วยลายก้านขด ออกช่อเป็นภาพศกัณท์ทางด้านซ้าย และออกช่อเป็นพระรามทางด้านขวา คอนบนมีพระอินทร์และเทพเทวามาเป็นพยานในการว่าความ

ส่วนที่จั่วป้านลม ภาพที่เด่นชัดได้แก่ภาพหนุมานจับนางสุวรรณมัจฉา และภาพหาลีจับนางมณฑิลา ล่างสุดเป็นนาคสามเศียร

สำหรับหน้าป็นป้านลมลดชั้นหนึ่ง สองชั้น ป็นภาพชุดเทวกำเนิด และเพื่อโน้ตองฤทธเดชของเทห์แต่ละอั้งค์ จงโคป็นภาพโศภิตพรอมสควหาณะ อารุชประจำกายของเทพแต่ละองค์ไว้ด้วย เทพที่เด่นชัดได้แก่ พระพรหมทรงหงส์ พระวรุณทรงจรเข้ พระฤเวทรทรงม้า พระแม่คงคาทรงเหรา พระนารายณ์ทรงครุฑ พระอิศวริน (หน้าเป็นม้า) ทรงม้า พระสร้สวดีทรงนกยูง พระยมทรงมพิงสา(ควาย) พระอิศวรทรงโค, พระพายทรงมฤค(กวาง)

หน้าป็นปู้นศาลาด้านทิศตะวันออกนี้ จึงดูอีกทีก็ครึกโครมด้วยหวยเทพทรงหาณะสัตว์ก็่ออารุช เรียกว่าเป็นการนำเอาหวยเทพออกมาประชันฤทธิ์เคชกัน

อย่างเต็มที่ เป็นประติมากรรมปูนปั้นที่หาหน่อฟ้าหางหงส์ ออกจะใหม่ต่อสายตา
ผู้ชม ด้านนี้เป็นฝีมือของกลุ่มช่างเจลิม หึงแดง

ปูนปั้นพระไชยสุริยา

ปูนปั้นหน้า ป้อม ด้านทิศตะวันตก เป็นวรรณคดีนิทานคำกลอนชุดพระไชยสุริยา
(ภาพพระไชยสุริยา) ของมหากวีสุนทรภู่ หน้าจั่วบ้านลมทั้งสามลด ใช้ตัวละครในเรื่อง
พระไชยสุริยา เดินเรื่อง ด้านนี้ยังไม่แล้วเสร็จ

ส่วนลวดลายปูนปั้นตกแต่งอาคารเป็นลายดอกไม้ และลายประกอบอื่น ๆ
นอกจากนี้ยังมีภาพเหตุการณ์บ้านเมือง สถาปัตยกรรมทรงโลงไว้ให้ชมด้วย เช่น
เหตุการณ์ในยุคประชาธิปไตยเบ่งบาน สัตว์นิทานในลักษณะสัตว์ใหญ่กดขี่สัตว์เล็ก
ขณะหาหญ้าที่ สัตว์เล็กแม้จะมีปีกก็คงบินขึ้นไม่ได้เพราะถูกกดอยู่...

และก็จะเห็นจะต้องขอยกย่องกลุ่มช่างทองร่วง เอ็มโอบุส กลุ่มช่างเจลิม
หึงแดง ที่ได้ร่วมกันเสนอรูปแบบ แนวคิดร่วมสมัย แสดงฝีมือปูนปั้นสกุลช่างเมือง
เพชรขึ้นไว้อย่างน่าชมยิ่ง

อย่างไรก็ดี ปูนปั้นวรรณคดีไทยที่ศาลาอัมพร บุญประครอง วิชามหาธาตุ
วรวิหารเพชรบุรี มีส่วนสะท้อนสภาพสังคม และเสนอปัญหาในการดำรงชีพตลอดจน
ปัญหาสิ่งแวดล้อมแก่สังคม ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความรู้เรื่องศิลปะปูนปั้นวรรณคดีของคนไทย
ที่ยังมีอยู่น้อยทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพ อาจมองภาพปูนปั้นวรรณคดีไทยชุดนี้ไป
ในแนวทางต่าง ๆ กัน

ความมีชีวิตของงานปูนปั้นวรรณคดีไทยชุดนี้ จะสามารถยกระดับความ
คิดอ่านของผู้คนหรือไม่อย่างไร จะต้องอาศัยกาลเวลาต่อไปและที่สำคัญการส่งเสริม
ปลูกฝังความรักและความสนใจในศิลปกรรมไทย จะต้องได้รับความสนใจจากสถาบัน
ต่าง ๆ อย่างจริงจังและเพียงพอ

มรดกปูนปั้นวรรณคดีไทย วิชามหาธาตุวรวิหารเพชรบุรี จะเป็นตัวบ่งบอก
ถึงยุคสมัยได้อย่างไรดี